

Radovan Domac: Flora Hrvatske

V založbi Školska knjiga v Zagrebu je 1994 izšel določevalni priročnik zagrebskega botanika in upokojenega univerzitetnega profesorja Radovana Domca *Flora Hrvatske*, ki ima svoj začetek že v letu 1950. Tedaj je namreč v Zagrebu izšlo delo *Flora za određivanje i upoznavanje bilja*, s katerim je R. Domac želel napisati določevalni ključ za območje celotne tedanje Jugoslavije. Vendar se je že tedaj omejil na vrste, ki rastejo v vseh nekdanjih republikah, ter jim dodal še endemite in nekatere druge fitogeografsko pomembne vrste, zaradi česar je bila upoštevana le nekaj več kot polovica flornega bogastva nekdanje Jugoslavije. Zaradi tega je bilo delo kot priročnik za določanje jugoslovanske flore uporabno v le precej omejenem obsegu; na pomanjkljivosti za ozemlje Slovenije je izčrpno opozoril E. Mayer (Proteus 13: 239-241, 1951). Določevalni priročnik v "našem" (hrvaško-srbskem) jeziku pa je vseeno koristno zapolnjeval veliko in skoraj vsejugoslovansko praznino in tako ustregel nič manjši potrebi, saj je določevalni ključ imela le Slovenija (A. Piskernik 1951), tako da je avtor delo predelal. Kot *Ekskurzijska flora Hrvatske i susjednih područja* je izšlo v Zagrebu leta 1967. Po avtorjevih besedah so bile v njem upoštevane vse na Hrvaškem rastoče praprotnice in semenke, še vedno pa je bilo navedeno tudi njihovo morebitno uspevanje v kateri od tedanjih republik, pri čemer je avtor delno upošteval Mayerjeve pripombe. Kolikor nam je znano, je na zadevne pomanjkljivosti za Makedonijo v tej izdaji opozoril bitolski florist A. Todorovski (samozaložba, 2. XII. 1967). Tudi te pripombe so padle na plodna tla, saj jih je Domac upošteval v novi izdaji dela, ki je 1972 izšlo pod naslovom *Mala flora Hrvatske i susjednih područja* in bilo nato še trikrat ponatisnjeno, zadnjič 1989. Končno je 1994 izšla *Flora Hrvatske*, v kateri avtor obravnava izključno praprotnice in semenke na hrvaškem ozemlju, izpušča pa seveda podatek o njihovem pojavljanju v republikah nekoč skupne države. Šele v tej izdaji se je avtor odločil za popolno hrvaško imenstvo rodov in vrst (v izdaji iz leta 1950 je manjkalo prvo in drugo, v nadaljnjih pa so bila navedena le hrvaška imena za rodove), kar je pri slovenskih določevalnih priročnikih samoumevno že od prvega slovenskega, žal nedokončanega določevalnega dela (Glowacki & Poljanec, 1912-1913). Avtor je delo moderniziral tudi taksonomsko in nomenklaturno. Ključem za družine likopodiat, praproti, golosemenk ter dvo- in enokaličnic sledijo oznake družin ter rodovni in vrstni ključi. Tako je nastala lična knjiga 504 strani, prav priročna, da jo vzameš s seboj na obisk hrvaških praprotnic in semenk.

Avtorjevemu taksonomskemu pristopu se da pritrjevati ali pa mu tudi oporekati. Domac pojmuje v širokem obsegu nekatere rodove, ki jih zdaj večinoma delijo na dva ali tudi več manjših. To velja npr. za rod *Arabis*, od katerega že "od nekdanj" upravičeno odcepljamo rod *Cardaminopsis*, in

podobno tudi v primerih *Alchemilla/Aphanes*, *Corydalis/Pseudofumaria*, *Draba/Erophila*, *Fagopyrum/Fallopia*, *Galium/Cruciata*, *Gentiana/Gentianella*, *Hutchinsia* (recte *Pritzelago*!)/*Hornungia/Hymenolobus*, *Lamium/Galeobdolon*, *Linaria/Cymbalaria*, *Pyrola/Moneses/Orthilia*, *Stellaria/Pseudostellaria*, *Veronica/Paederota/Pseudolysimachion* in še katerih. Še bolj kot taksonomija rodov je podvržena subjektivnemu pogledu taksonomija vrst, zaradi česar naštevanje posameznih primerov ni posebej produktivno. Že E. Mayer (l. c.) je ob primeru vrste *Aquilegia vulgaris* opozoril na to, da v *Flori* precej pogostna oznaka "obuhvata nekoliko/više oblika" ni vedno na mestu; v tem primeru bi na Hrvaškem kazalo upoštevati vrsto *Aquilegia nigricans*, kar pa se v vsem dolgem obdobju od leta 1950 naprej ni zgodilo. Da je Domac v vseh izdajah svoje *Flore Hrvatske* taksonomsko očitno zavestno konservativen, priča že primer "njegovega" rodu *Drypis*, pri katerem v svojem določevalnem ključu ves čas razlikuje dve samostojni vrsti, sicer (v razpravi o meliščni vegetaciji Biokova /1957/ in v *Evropski flori* /1964, 2. izdaja 1993/) pa zagovarja eno vrsto z dvema povrstama.

Kljub temu, da gre za (edini) določevalni ključ hrvaških praprotnic in semenk, v njem od avtohtonih taksonov manjkajo npr. *Alyssum montanum* subsp. *pluscanescens* (= *Alyssum samoborensse*), *Aristolochia lutea*, mnoge vrste rodu *Asperula*, *Botrychium matricariifolium*, *Campanula poscharskyana*, *C. velebitica* (ta se najbrž "skriva" pod imenom *C. rotundifolia*), *Carlina fiumensis*, *C. macrocephala*, *Crocus malyi*, *Gagea spathacea*, *Gentianella liburnica*, *Geranium dalmaticum*, *Globularia alypum*, *Knautia fleischmannii*, *Ligularia sibirica*, *Moehringia tommasinii*, *Pitularia minuta*, *Plantago argentea* subsp. *liburnica*, *Pseudolysimachion barrelieri*, *P. pallens*, *Staezelina dubia*, *Valeriana elongata* in drugi. (Kar zadeva vrsto *Staezelina dubia*, Trinajstić in Pavletić /1989/ domnevata, da je njeno pojavljanje /Istra/ nastalo zaradi človekove dejavnosti, vendar naj pripomnimo, da to ni edini primer pojavljanja zahodnosredozemskih vrst v tem prostoru. Mednje sodita npr. *Carlina macrocephala* in *Pitularia minuta*, ki obe dokazano rastejo v Kvarnerju.)

Domac dokaj mačehovsko obravnava adventivne vrste in tako ne navaja npr. vrst *Artemisia verlotiorum*, *Aster squamatus*, takšnih vrst rodu *Bidens*: *Impatiens glandulifera*, *Salpichroa oranifolia*, *Senecio inaequidens* in še drugih, od katerih so vsaj nekatere že stalna sestavina (tudi hrvaške flore).

Po drugi strani pa na Hrvaškem ne rastejo v *Flori Hrvatske* sicer upoštevani taksoni *Campanula linifolia*, *Cerastium santicum*, *Dianthus sternbergii*, *Geranium argenteum*, *Hutchinsia alpina*, *H. brevicaulis*, *Paederota lutea*, *Papaver alpinum*, *Phyteuma comosum*, *Rhodothamnus chamaecistus*, *Viola zoysii* in *Waldsteinia ternata*, ki ozemlja Hrvaške bodisi ne dosežejo bodisi ga preskočijo. Tudi vrste *Heliosperma glutinosum* na

Hrvaškem ni, ker je to endemit Gorenjske v Sloveniji. *Euphorbia saxatilis* je endemična v Spodnji Avstriji, na Hrvaškem pa jo "nadomešča" v *Flori Hrvatske* sicer upoštevana *E. triflora* subsp. *triflora*, kakor bi tudi namesto vrste *Crepis jacquinii* morala biti navedena vrsta *C. kernerii*.

Zaradi vseh teh ugotovitev se zdi, da je avtor, kljub nad 4 desetletjem, ki so pretekla od prve izdaje njegovega dela, pre malo sledil dosežkom hrvaških (v nekaterih primerih pa tudi slovenskih in drugih) floristov ali pa se mu ni zdelo vredno, da bi jih upošteval.

Pri rodu *Degenia* pogrešamo oznako o njegovi endemičnosti, kar pa je - povsem upravičeno - navedeno pri kvarnerskem endemitu *Phyllitis hybrida*. Čeprav je endemičnost pomembna lastnost kakega taksona, je Domac vse prevečkrat ne omenja.

Čas cvetenja ni naveden, čeprav je to koristen podatek. Zares pa pogrešamo podrobnejši prikaz razširjenosti posameznih taksonov znotraj Hrvaške. Pri mnogih od njih je sicer navedeno, da se pojavljajo bodisi v predgorju, gorah ali pa v Sredozemlju, vendar ni podrobnejše razlage o mejah teh območij. Za boljšo vednost o posameznih rastlinah bi bilo koristno, če bi avtor njihovo razširjenost prikazal po fitogeografskih ali pa vsaj zemljepisnih enotah. Od teh zadnjih so npr. Dalmacija, Istra, Kvarner, Hrvaško Primorje, Gorski Kotar, Velebit, Hrvaško Zagorje ali Slavonija splošno znane in bi jih kazalo uporabljati vsaj pri manj razširjenih rastlinah, kot je to avtor - a čisto izjemno - storil pri vrstah *Degenia velebitica* in *Sibiraea croatica*, ko je napisal, da rasteta na Velebitu, pri zvončici *Campanula linifolia* subsp. *justiniana*, ki jo posebej navaja za Učko, vrčici *Edraianthus pumilio* (Biokovo) in dveh vrstah jelenovih jezikov (*Ph. hybrida* - Kvarner, Hrv. Primorje; *Ph. sagittata* - Kvarner).

Flora Hrvatske Radovana Domca gotovo predstavlja v mnogih pogledih uspel in že dolgo uveljavljen priročnik za spoznavanje hrvaških praprotnic in semen, mislimo pa, da bi se ga dalo v marsičem tudi še izboljšati. V času, ko eksperimentalne vede močno prevladujejo, obenem pa spet in vse bolj pridobiva na pomenu tudi vednost, ki se veže na pojem *biodiverziteta*, sta vsaj relativno upoštevanje sodobnih taksonomskih, v vsakem primeru pa floristično povsem natančnih podatkov *condicio sine qua non* vsakega flornega dela. Ne smemo tudi pozabiti, da je *Flora Hrvatske* za tuji svet edini sodobni taksonomsko zaokroženi vir o bogastvu flore praprotnic in semen hrvaške države.